LEGĂTURA CAUZALĂ – O CONDIŢIE OBLIGATORIE PENTRU RECUNOAŞTEREA CA PARTE CIVILĂ ÎN CADRUL UNUI PROCES PENAL

Sergiu ŢURCANU,
doctorand, lector superior (USPEE „Constantin Stere”)

Recenzent: ***Vlad VLAICU,*** *doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)*

SUMMARY

In the judiciary practice, exercising the civil action in the framework of the penal process generates discussions concerning the interpretation by some criminal prosecution representatives in the field of the applied conditions, concerning the civil part constitution.

In the present article the author analyzes a recently examined case, which puts into discussion the problem available in practice as to the constitution of the person as a civil part and its solution by the the criminal prosecution body, when the invoked prejudice is not connected with de causality of the crime.

În societate, raportul permanent cu alţi subiecţi de drept, fie persoane fizice, juridice, fie statul, în cazul săvârşirii unei infracţiuni, determină o răspundere juridică, care poate fi atât penală, cât şi civilă. Prin urmare, săvârşirea unei infracţiuni creează premisele de exerciţiu a două acţiuni în cadrul unui proces penal:

a) acţiunea penală – ce are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârşit o infracţiune, având ca subiect activ statul, prin intermediul organului de urmărire penală şi al procurorului;

b) acţiunea civilă – ce are ca obiect tragerea la răspundere civilă a bănuitului, învinuitului, inculpatului, precum şi a părţii responsabile civilmente, în vederea revendicării prejudiciului cauzat, prin infracţiune, părţii vătămate.

Deci, evidentă este concluzia că în procesul penal acţiunea civilă trebuie să-şi aibă izvorul, ca şi acţiunea penală, în săvârşirea unei fapte ce constituie infracţiune.

Potrivit prevederilor art.61 alin.(1) Cod de procedură penală *„parte civilă este recunoscută persoana fizică sau juridică în privinţa căreia există suficiente temeiuri de a considera că în urma infracţiunii i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral, care a depus la organul de urmărire penală sau la instanţa de judecată o cerere de chemare în judecată a bănuitului, învinuitului, inculpatului sau a persoanelor care poartă răspundere patrimonială pentru faptele acestuia”*.

În această ordine de idei, având la bază principiul disponibilităţii, doctrina juridică determină că pentru exercitarea acţiunii civile în cadrul unui proces penal, este necesar să fie îndeplinite următoarele condiţii cumulative:

– *infracţiunea trebuie să fi produs un prejudiciu material sau moral;*

– *să existe legătura de cauzalitate între infracţiunea săvârşită şi prejudiciul reclamat;*

– *prejudiciul trebuie să fie cert;*

– *prejudiciul trebuie să nu fi fost reparat;*

– *să existe constituirea ca parte civilă*.

Aceste condiţii permit individualizarea acţiunii civile şi valorificarea pretenţiilor materiale şi morale ale persoanei vătămate în cadrul unui proces penal.

Însă, în practica judiciară, exercitarea acţiunii civile în cadrul procesului penal generează unele discuţii cu privire la interpretarea în materie de către unii reprezentanţi ai organului de urmărire penală a condiţiilor aplicate, privind constituirea ca parte civilă.

Astfel, o speţă examinată recent, repune în discuţie problema apărută în practică, privind constituirea persoanei ca parte civilă, şi rezolvarea dată acesteia de către organul de urmărire penală, în cazul în care prejudiciul invocat nu are legătură de cauzalitate cu infracţiunea.

În cadrul unui dosar penal intentat în temeiul art.190 alin.(4)CP RM, cet. C.V. este învinuit că prin abuz de încredere şi înşelăciune a însuşit de la D.A, şi N.R. mijloace băneşti în sumă de 6.000 euro.

În cadrul desfăşurării urmăririi penale, s-a constatat că părţile vătămate au transmis banii învinuitului C.V., prin intermediul unei terţe persoane, numită R.N., care s-a dovedit a fi o cunoştinţă comună a învinuitului şi a părţilor vătămate, R.N. nefiind în complicitate cu învinuitul. Fiind audiată de către organul de urmărire penală în calitate de martor, privind implicarea în acest caz în calitate de intermediar, R.N. la insistenţa părţilor vătămate D.A. şi N.R. a decis restituirea benevolă a sumei de 6.000 de euro, pentru a nu intra în conflict cu acestea. Totodată, R.N. a înaintat organului de urmărire o cerere prin care a solicitat să fie recunoscută în calitate de parte vătămată şi parte civilă în cadrul dosarului penal intentat în privinţa lui C.V., solicitând să-i fie restituit prejudiciul material cauzat în sumă de 6.000 euro, de către învinuit.

Ca rezultat, organul de urmărire penală a admis cererea, şi a recunoscut-o pe R.N. în calitate de parte vătămată, precum şi în baza unei ordonanţe a recunoscut-o în calitate de parte civilă în cadrul dosarului penal.

Întrebarea care derivă din analiza acestei speţe este una simplă, *este oare corectă decizia organului de urmărire penală, considerând pretenţiile de ordin material ale cet. R.N., faţă de învinuit, de a-i acorda statutul procesual de parte vătămată şi parte civilă în cadrul acestui dosar penal?*

Potrivit prevederilor art.59 alin.(1) CPP RM *„parte vătămată este considerată persoana fizică sau juridică căreia i s-a cauzat prin infracţiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate, conform legii, cu acordul victimei”*.

Prin această normă, legiuitorul statuează că persoana fizică sau juridică îşi poate valorifica dreptul de constituire în calitate de parte vătămată, cu condiţia în care i-a fost cauzat un prejudiciu moral, fizic sau material prin infracţiune.

Referindu-ne la speţa enunţată, considerăm că prevederile art.59 alin.(1) CPP nu pot fi aplicate şi în situaţia în care R.N. invocă pretenţii materiale, faţă de învinuit, deoarece de către organul de urmărire penală a fost constatat că prin acţiunile învinuitului C.V. a fost cauzat un prejudiciu material în sumă de 6000 euro, cetăţenilor D.A. şi N.R., care în cadrul acţiunii penale puse pe rol au fost recunoscute în calitate de părţi vătămate, prin urmare acestea şi erau abilitate cu dreptul de a pretinde să fie recunoscute în calitate de parte civilă, în cadrul acestui proces penal în conformitate cu prevederile art.61 alin.(1) CPP.

Deci, în situaţia în care martorul R.N. a restituit benevol părţilor vătămate prejudiciul material, cauzat prin acţiunile învinuitului C.V., aceasta nu presupune că există un raport de cauzalitate între acţiunea penală iniţiată pe cazul dat şi pretenţiile de ordin civil ale martorului R.N., fapt ce prezumă prin sine că ultima nu poate fi constituită în calitatea procesuală de parte vărtămată în cadrul acestui proces penal, în coformitate cu prevederile art.59 alin.(1) CPP.

Rămâne incertă şi decizia organului de urmărire penală prin care a recunoscut-o în calitate de parte civilă pe R.N., deoarece în materialele cauzei penale nu a fost constatat un anume act sau procură, ce ar confirma delegarea dreptului cet. R.N. de a reprezenta interesele părţilor vătămate D.A. şi N.R., atât în acţiunea penală, cât şi în acţiunea civilă.

Este notabil faptul că pentru revendicarea prejudiciului cauzat prin infracţiune, persoanelor fizice sau juridice, în tendinţa de exercitare în cadrul unui proces penal, se depăşesc limitele legislaţiei procesului penal şi activ includ sfera de reglementare a normelor civile şi procesual-civile, evindent cu condiţia că acestea nu contravin principiilor procesului penal.

Ceea ce determină că prejudiciul, ca element al răspunderii delictuale, pe lângă condiţia de a fi cauzat ca urmare a unei infracţiuni, condiţia caracterului cert şi de a nu fi reparat, prevede şi condiţia existenţei unei legături de cauzalitate directe între faptă şi prejudiciul invocat.

În literatura de specialitate, este exprimată opinia că în toate cazurile există o legătură între raportul de cauzalitate în răspunderea penală şi raportul de cauzalitate ca element al răspunderii civile delictuale, atunci când prin infracţiune s-a cauzat un prejudiciu. Ambele raporturi urmează a fi examinate separat, cu toate că pot exista situaţii când raportul de cauzalitate este identic, cum ar fi, spre exemplu, infracţiunile împotriva patrimoniului. În cazul infracţiunilor împotriva patrimoniului, existenţa prejudiciului este o condiţie de existenţă a infracţiunii, deci raportul de cauzalitate îmbracă forma cauzalităţii directe şi este identic în cele mai dese cazuri cu raportul de cauzalitate ca element al răspunderii civile delictuale[1].

De regulă, este simplu a determina raportul de cauzalitate în acţiunea penală, precum şi în acţiunea civilă, în situaţia în care învinuitul C.V. a însuşit prin abuz de încredere şi înşelăciune mijloacele băneşti, de la părţile vătămate D.A. şi N.R., dar, în opinia noastră, nu există această legătură de cauzalitate nici în raportul de răspundere penală, nici în raportul de răspundere civilă, în cazul martorului R.N., deoarece prejudiciul invocat nu poate fi considerat cauzat prin infracţiune. Deşi martorul R.N. benevol s-a angajat să restituie prejudiciul material părţilor vătămate în sumă de 6000 euro.

Prin urmare, considerăm decizia organului de urmărire penală de a constitui martorul R.N. în calitate de parte vătămată, precum şi în calitatea de parte civilă, ca una incorectă.

Într-o asemenea situaţie, persoana poate pretinde la recuperarea prejudiciului invocat, fiind instituită ca reprezentant al părţii civile, în conformitate cu prevederile art.79 CPP.

Deci, în concluzie, pe baza considerentelor expuse mai sus, putem conchide că, fiind alăturată acţiunii penale în cadrul procesului penal, acţiunea civilă este supusă normelor răspunderii delictuale şi trebuie să întrunească toate condiţiile.

Note:

[1] Dolea Igor, Roman Dumitru, Sedleţchi Iurie et al. *Drept procesual penal.* Chişinău: Cartier, 2005.

Semnat pentru tipar 12.12.2011. Formatul 60x84 1/8.
Tipar ofset. Coli de tipar conv. 45,0. Tiparul executat la SRL „Cetatea de Sus”.
Tiraj – 650.